Örebro Universitet
Institutionen för hälsovetenskap och medicin
Arbetsterapi
Nivå C
Vårterminen 2013

TILLGÄNGLIGHET FÖR RULLSTOLSBURNA PERSONER

En kartläggning av tillgänglighet till offentliga verksamheter i en svensk småstad

---

Accessibility for wheelchair users

A survey of accessibility to public enterprises in a small Swedish town

Författare: Medina Ahmic, Ann Skoglund
Handledare: Lis Sjöberg

Örebro Universitet
Institutionen för hälsovetenskap och medicin
Arbetsterapi

Arbetets art: Uppsatsarbete omfattande 15 högskolepoäng C, inom ämnet arbetsterapi

Svensk titel: Tillgänglighet för rullstolsburna personer - En kartläggning av tillgänglighet till offentliga verksamheter i en svensk småstad.

Engelsk titel: Accessibility for wheelchair users - A survey of accessibility to public enterprises in a small Swedish town.

Författare: Medina Ahmic, Ann Skoglund

Handledare: Lis Sjöberg

Datum: 2013-05-22

Antal ord: 6.288

Sammanfattning:

Bakgrund: Social tillhörighet grundas på självständighet, aktivitet och delaktighet i samhället. Brist på social tillhörighet kan leda till social exkludering och sämre hälsa. Alla individer i samhället har rätt till självbestämmande och likvärdiga levnadsvillkor. Dagens samhälle kan vara en utmaning för personer med funktionsnedsättningar och den omkringliggande miljön kan erbjuda möjligheter, men också orsaka hinder. Enligt Plan- och bygglagen får byggnader med kulturhistoriskt värde inte förvanskas, vilket kan försvåra anpassningar.

Syfte: Syftet med studien är att kartlägga tillgängligheten till offentliga verksamheter i en äldre småstad, för personer i aktivrullstol.

Metod: Metoden vi använt oss av är en observationsstudie i två delar. Ett objektivt perspektiv som grundas på en checklista, samt ett subjektivt rullstolsanvändarperspektiv. Observationen kompletterades med en semistrukturerad intervju.

Resultat: Resultatet visar att de offentliga lokalerna i den aktuella staden är tillgängliga i stor utsträckning, men inte fullt ut. Det visar också ett samband mellan byggnader med kulturhistoriskt värde och bristande tillgänglighet. Den aktuella kommunen har kommit långt med tillgänglighetsarbetet men ansvarsfördelningen mellan ansvariga parter är oklar, vilket kan leda till att anpassningar av miljön aldrig utförs.

Diskussion: Författarna upplevde att tillgängligheten i staden var bättre än förväntat, men att vissa alternativa ingångar och lösningar på hinder i miljön, upplevdes diskriminerande. Att som rullstolsanvändare, behöva gå in via en bakdörr, anser vi inte är etiskt korrekt.

Slutsats: Det är inte självklart att en person i aktivrullstol kan ta sig in eller ut ur alla byggnader, helt på egen hand. Trots att tillgänglighetsfrågan är högt prioriterad inom kommunen, finns fortfarande vissa brister i den omgivande miljön.

Sökord: tillgänglighet, offentlig förvaltning, fysisk miljö, social delaktighet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....1
2. Bakgrund.....1
2.1. Självständighet, aktivitet och delaktighet i ett socialt sammanhang.....1-2
2.2. Relation mellan sociala aktiviteter och omgivningsfaktorer.....2-3
2.3. Problemområde.....3
3. Syfte.....3
3.1.Frågeställning.....3
4. Metod.....3
4.1.Urval.....3-4
4.2. Datainsamling.....4-5
4.3. Dataanalys.....5
4.4. Etiska aspekter.....6
5. Resultat.....6
5.1. Tillgänglighet till stadens offentliga verksamheter, ett objektivt perspektiv.....6-7
5.2. Tillgänglighet vid sociala aktiviteter, ett rullstolsanvändarperspektiv.....7-8
5.3. Stadens arbete för tillgänglighet.....8
5.3.1. Styrande faktorer.....8
5.3.2. Tillgängligheten idag.....8
5.3.3. Framtid och utveckling.....9
6. Diskussion.....9
6.1. Resultatdiskussion.....9-11
6.2. Metoddiskussion.....11-13
6.3. Slutsats.....13
7. Referenser.....14-16

Bilaga 1 Checklista
Bilaga 2 Intervjufrågor

1. Inledning

I Sverige har många städer bevarat en stor del av sina äldre byggnader och har därmed också ett visst riksintresse. Äldre byggnader får enligt Plan- och bygglagen (PBL)(1), kap.8, 17§ inte förändras i alltför stor utsträckning, vilket kan leda till en viss problematik gällande tillgänglighetsfrågan. Detta är för oss ett intressant undersökningsområde då olika hinder i miljön kan orsaka aktivitetsbegränsningar för personer med funktionsnedsättning. Aktuellt för denna studie är en stad, äldre än 450 år med ett innevånarantal på ca 6.500 personer. Staden kan ge sken av att de allmänna verksamheterna inte är tillgängliga för alla innevånare. Flera av stadens verksamheter är förlagda till gamla byggnader. Om tillgängligheten skulle visa sig vara begränsad, skulle detta kunna resultera i att personer som har en funktionsnedsättning inte kan utföra nödvändiga aktiviteter självständigt i staden.

2. Bakgrund

2.1. Självständighet, aktivitet och delaktighet i ett socialt sammanhang

Självständighet är ett centralt begrepp inom arbetsterapi (2, 3, 4). Definitionen delas upp i två delar, vilka är självständighet och autonomi. Autonomi definieras som förmågan till självbestämmande och innebär att individen har en tro på sig själv och sin egen kapacitet att kunna hantera olika livssituationer. Graden av autonomi påverkar individens delaktighet i samhället och motivation till att kunna bestämma över sitt eget liv (5). Självständighet definieras som den fysiska förmågan att kunna vara självständig och kunna utföra dagliga aktiviteter utan assistans. Det är något individuellt och handlar om att individen ska kunna prestera på den nivå den i nuläget befinner sig på (2).
Begreppet självständighet är dock inte av samma betydelse för alla och skiljer sig beroende på om man exempelvis lever i en österländsk eller västerländsk kultur. Enligt Tamaru (3), ser den österländska kulturen på självständighet som att kunna förlita sig på att personer i den nära omgivningen skall assistera personen med ett funktionshinder, i dennes dagliga liv. Detta ses som ett tecken på kärlek och omtanke, vilket resulterar i ett ömsesidigt beroende mellan individerna (3). I den västerländska kulturen innebär självständighet att kunna utföra aktiviteter på egen hand och det ses som en styrka, kraft och möjlighet (2, 3). Självständighet, är med andra ord, en dynamisk term som reflekterar varje klient som en unik kombination av personliga- samt omgivningsfaktorer (2). Den arbetsterapeutiska modellen Canadian Model of Occupational Performance (CMOP)(6), har en holistisk syn på begreppet självständighet och dess fokus ligger på att möjliggöra för klienten att återfå sin självständighet genom att delta i, för den enskilda individen, betydelsefulla aktiviteter (2, 7). Utifrån detta höjs den individuella graden av motivation, autonomi och självständighet (8). En studie av Fänge (9) utfördes i stad vilken liknar den som denna studie syftar att undersöka. Studien visar att självständighet är något som ungdomar med funktionsnedsättningar prioriterar högt och att när ungdomarna besökte staden, prioriterade de platser och lokaler där de kunde vara självständiga, före andra platser där de behövde assistans.

Aktivitet är enligt International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) "*en persons utförande av en uppgift eller handling*" (10) och enligt CMOP definieras aktivitet som allt en individ utför, vad gäller egenvård, produktivitet samt fritid (7). Denna studie har lagt fokus på definitionen enligt CMOP och utgår huvudsakligen ifrån denna.
Aktivitet är också något som skapar mening i individens liv och aktiviteter i vardagen är centralt vad gäller kommunikation och interaktion med andra. Aktiviteter bidrar till sociala förhållanden, relationer och delaktighet i samhället individen lever i (11). Meningsfulla aktiviteter är individuellt från person till person och det handlar i grund och botten om att individen själv ska kunna göra aktiva val och ha kontroll över sitt eget liv, beroende på vad omgivningen erbjuder för möjligheter (6). Genom att ha kontroll och valmöjligheter bidrar det

till en känsla av social tillhörighet för individen, och därmed också delaktighet (12). Dessa meningsfulla aktiviteter har också en positiv påverkan på hälsa, välmående, livskvalitet och främjar därmed också delaktighet (13).
Delaktighet är centralt inom arbetsterapi och definieras enligt ICF "*att vara involverad i en livssituation*" (14).
Enligt Law (13), har delaktighet i dagliga aktiviteter samt att klara sig i samhället, betydelse för individens utveckling och den upplevda erfarenheten.
Inom arbetsterapi ligger fokus på att möjliggöra delaktighet i alla typer av aktiviteter, samt på att generellt öka graden av delaktighet. För att delaktigheten ska vara meningsfull måste individen ha kontroll över situationen samt ha en stöttande omgivning (13).

Självständighet, aktivitet och delaktighet är centralt för en persons sociala tillhörighet och sammanhang. Om en person inte upplever social tillhörighet, kan det leda till att personen drabbas av en mindre grad av delaktighet och därmed också social exkludering (15). Denna känsla av sammanhang är något som främjar den enskilda individens hälsa och dess hälsorelaterade beteenden (12).

2.2. Relation mellan sociala aktiviteter och omgivningsfaktorer

Enligt Socialtjänstlagen (SoL) (16) 5 kap. 7§, skall socialnämnden "*verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra*". SoL är en lag som omfattar alla innevånare i ett samhälle och den strävar efter att personer med funktionsnedsättningar ska kunna leva på samma villkor som resten av innevånarna (16).
Dagens samhälle, kan vara en stor utmaning för exempelvis rullstolsburna personer (17), trots att den nationella handikappolitikens mål är att samhället, år 2015, ska vara utformat så att människor med funktionsnedsättningar ska ges förutsättningar att ha fullt självbestämmande, vara självständiga samt kunna vara delaktiga i samhällslivet (18).
Att en person har en funktionsnedsättning, innebär inte automatiskt att den är funktionshindrad. Ett funktionshinder uppstår först när en person med funktionsnedsättning stöter på faktorer i miljön som hindrar aktivitetsutförande (19).
Utmaningarna i omgivningen som kan utgöras av fysiska hinder, begränsar även tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar. P.g.a. begränsad tillgänglighet till den offentliga miljön i samhället, har personer med funktionsnedsättningar inte samma möjligheter att besöka alla platser självständigt. Detta leder till ett ökat behov och beroende av assistans och därmed också en begränsning av individens självständighet och sociala deltagande i samhället (9).

Alla människor har rätt till självständighet genom att ha full kontroll över sitt liv och att ha förmåga att göra egna val gällande sina dagliga aktiviteter (20).
Dessa dagliga aktiviteter är, enligt CMOP (6), individuella och med detta som utgångspunkt har vi kommit fram till ett antal sociala aktiviteter som kan vara nödvändiga för de flesta personer i samhället.

Exempel på dagliga aktiviteter i samhället är:

* Handla mat
* Söka arbete
* Besöka sjukvården/hälsovården
* Inhämta/utbyta olika sorters information
* Rådgivning i samband med sociala ärenden
* Delta i kulturella traditioner.
* Betala räkningar/sköta bankärenden

Dessa aktiviteter fungerar som en länk mellan individens privatliv och delaktighet i samhället och aktivitetsutförandet sker i den så kallade allmänna sfären, dvs. platser som besöks mindre ofta men som inkluderar kommunala faciliteter, kulturella platser m.m. (19).

Vårt samhälle förnyas och utvecklas hela tiden och detsamma gäller byggnaderna. Många städer i Sverige har dock i hög grad bevarat äldre byggnader och p.g.a. detta har de fått ett kulturhistoriskt värde. Dessa byggnader är viktiga att bevara men också att göra tillgängliga för alla (21). En studie (22) har visat att dagens samhälle har många byggnader med bristfällig tillgänglighet och detta bottnar i den grundläggande attityden hos fastighetsägarna. Vissa fastighetsägare anser att hindren i miljön är obetydliga och det kan saknas en förståelse för hur dessa hinder kan påverka personer med någon typ av funktionsnedsättning.

Enligt en annan studie (23), är interaktion mellan aktivitet, delaktighet och omgivningsfaktorer det som påverkar individen i dess självständighet och den s.k. sociala statusen i samhället. Den individuella graden av självständighet definierar en individs status. Detta innebär att omgivningsfaktorer leder till att individer med funktionsnedsättningar riskerar att få en lägre status i samhället (22, 23).

2.3. Problemområde

Vad gäller dagens forskningsläge inom tillgänglighet, finns det ett flertal studier gjorda (9, 22, 23). Studierna berör tillgänglighet utifrån rullstolsburna personers perspektiv eller individperspektiv, professionsperspektiv eller samhällsperspektiv. Det finns också studier gjorda på tillgänglighet utifrån perspektiv som självständighet, delaktighet och aktivitet. Det finns dock ett område inom tillgänglighet, där ingen tidigare forskning finns och det är utifrån sociala aktiviteter och kunna delta i samhällets gemenskap.

Enligt PBL (1) 8 kap, 1§ 3, ska "*en byggnad vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga*". Offentliga byggnader och dess tillgänglighet regleras idag helt utifrån denna lag, men enligt PBL (1) kap. 8, 17§ skall alltid "*förändringar av en byggnad med kulturhistoriskt värde, utföras varsamt för att byggnadens karaktärsdrag skall behållas*". Här finns det en viss motsägelse gällande tillgängligheten när det gäller äldre byggnader. Denna motsättning vad gäller tillgänglighet och kulturhistoriska värden, är inte tidigare beskriven i litteratur, varför denna studie har för avsikt att kartlägga tillgängligheten för rullstolsburna personer i en äldre stad med kulturhistoriskt värde.

3. Syfte

Syftet med studien är att kartlägga tillgängligheten till offentliga verksamheter i en äldre småstad, för personer i aktivrullstol.

3.1. Frågeställning

De tre frågeställningar som denna undersökning syftar att besvara är:

– I vilken utsträckning är stadens offentliga verksamheter tillgängliga vid sociala aktiviteter för personer som förflyttar sig med en aktivrullstol?
– Hur ser förhållandet mellan äldre kulturbyggnader och dess tillgänglighet ut?
– Hur arbetar ansvarig myndighet med tillgänglighetsfrågan?

4. Metod

4.1. Urval

För att kartlägga offentliga verksamheters tillgänglighet för rullstolsburna personer, var ett första steg att utgå från näringslivsregistret (24), som innehåller de verksamheter som är

registrerade i staden. För att identifiera verksamheter relevanta för kartläggningen var utgångspunkten sociala aktiviteter som kan vara nödvändiga för de flesta personer i samhället. Dessa aktiviteter är framtagna och grundade utifrån CMOP (6). Verksamheter, registrerade med namn på enskilda privatpersoner, exkluderades, ex. Andersson, Anders. Småstad 123 45. Verksamheter som berörde fritidsaktiviteter, ex. klädaffärer, restauranger, gym o.s.v. exkluderades också då de grundar sig på individuella intressen.
Därefter togs verksamheterna för de valda aktiviteterna fram, samt i vilka byggnader de är förlagda i. Utifrån urvalet identifierades 17 verksamheter. De sociala aktiviteterna och verksamheterna presenteras i tabellform (se tabell 1).

Tabell 1. Sociala aktiviteter och dess koppling till verksamheter

Sociala aktiviteter	**Verksamheter**
Handla mat	Coop Konsum ICA Supermarket ICA Nära Willys
Söka arbete	Arbetsförmedling
Besöka sjukvården/hälsovården	Vårdcentral Folktandvård Apotek Kommunrehabilitering
Betala räkningar/sköta bankärenden	Banken i staden
Inhämta/utbyta olika sorters information/paketärenden	Post Nöjesbutiken Statoil Bibliotek
Delta i kulturella traditioner	Svenska Kyrkan
Rådgivning i samband med sociala ärenden	Enheten för funktionshindrade Social- och kommunförvaltning

För att samla in information om hur staden arbetar med tillgänglighet till offentliga verksamheter ute i samhället söktes en person med ansvar för den aktuella staden. Utifrån ett strategiskt urval (25) grundat på studiens syfte, hänvisade kommunen till den ansvariga myndigheten och dess ansvariga tjänsteman som har kunskap och information om tillgängligheten i den aktuella staden.

4.2. Datainsamling

Kartläggningen av tillgängligheten gjordes utifrån en befintlig checklista (26), utformad av Myndigheten för handikappolitisk samordning (HandiSam)(27). Checklistan strukturerar en kartläggning av tillgänglighet i fysiska miljöer och inkluderar flera typer av funktionsnedsättningar. Utifrån studiens syfte, gjordes ett val att avgränsa checklistan och endast frågorna gällande personer med nedsatt rörelseförmåga användes (se bilaga 1).
Vid tillfället för datainsamling gjordes två olika typer av observationer. En objektiv observation av byggnadernas fysiska miljö, som utgick från checklistans åtta punkter. Denna kompletterades med en deltagande observation (28), då en av författarna satt i en aktivrullstol och gjorde en mer subjektiv bedömning ur ett rullstolsanvändarperspektiv.

Rullstolsanvändaren provade checklistans alla punkter, samt observerade hinder och möjligheter. Hinder och brister som uppmärksammades i miljön, noterades i fritext.

En intervju gjordes för att inhämta information om hur den ansvariga myndigheten arbetar gällande tillgängligheten i den aktuella staden. Informatören fick i förväg information om studiens syfte, samt om intervjuns frågeområden men inte de specifika frågorna.
Intervjun var halvstrukturerad med öppna frågor (29)(se bilaga 2) och ägde rum på informatörens arbetsplats under arbetstid. Intervjun spelades in. Båda författarna deltog vid intervjun men den ena styrde samtalet och ställde frågorna. Det fanns dock hela tiden utrymme för den observerande författaren att lägga in kommentarer och funderingar.

4.3. Dataanalys

Data som inhämtades vid observationerna ligger på nominalskalenivå (30) och användes för att dela in informationen i grupper utan inbördes rangordning.

Data som framkom vid observationen, analyserades utifrån checklistans åtta punkter.
Punkt sex och sju på checklistan slogs ihop, då båda dessa berörde tillgänglighet till toalett. Om verksamheten inte hade någon toalett alls skulle detta automatiskt innebära två brister, vilket i vår studie skulle ge ett missvisande resultat.
För att analysera inhämtad data, behandlades en verksamhet i taget och checklistans punkter överfördes till en tabell. Om en punkt i checklistan uppfylldes, markerades den med ett ”X” och om en punkt var bristfällig, markerades den med ett ”—”. De byggnader som var av kulturhistoriskt värde markerades med ”*”. Verksamheterna presenteras i en fullständig tabell i resultatet (se tabell 3).

Tillgängligheten hos de olika byggnaderna framträdde tydligt, då byggnader av kulturhistoriskt värde var markerade i tabellen. En diskussion fördes, om förhållandet mellan dessa byggnader och dess tillgänglighet. Resultatet presenteras i fritext.

Informationen inhämtad genom den deltagande observationen lästes igenom. Med de sociala aktiviteterna som utgångspunkt, analyserades de brister som uppmärksammats och antecknats utöver checklistans punkter, i varje verksamhet. En diskussion fördes sedan, om dessa brister kunde utgöra hinder för det aktuella aktivitetsutförandet. Diskussionen sammanställdes och skrevs ned i fritext.

För analys av intervjun användes kvalitativ innehållsanalys (31). Intervjun transkriberades av båda författarna, som efteråt lyssnade och gick i genom texten var för sig. Texten delades sedan upp och kondensering av texten gjordes i två delar. Därefter lästes delarna igenom innan de sammanfördes till en sammanhängande text.
Texten delades in i meningsenheter, som sedan kategoriserades utifrån dess innehåll. Åtta olika kategorier framträdde. Kategorierna placerades sedan in under olika teman (se tabell 2). Tre teman framträdde och dessa teman är rubriker i resultatbeskrivningen av intervjun.

Tabell 2. Teman med tillhörande kategorier

Styrande faktorer	Tillgängligheten idag	Framtid och utveckling
PBL	Inventeringar	Samverkan
Resurser	Tillgänglighet	Framtidsplaner
Kommunens uppdrag		
Fastighetsägaransvar		

4.4. Etiska aspekter

Vid observationerna har berörd verksamhetspersonal noggrant informerats om syftet med besöket. Personer som inte har anställning inom verksamheterna, ex. kunder, har beaktats och inte involverats på något sätt vid observationerna.
Vid intervjun ställdes enbart frågor som berörde det relevanta undersökningsområdet. Informanten mottog information om att intervjun var frivillig, samt att den insamlade informationen kommer att behandlas med sekretess (32). Denna information lämnades ut, trots att informanten har skyldighet, som ansvarig tjänsteman, att besvara frågor gällande det aktuella undersökningsområdet.

5. Resultat

Resultatet av tillgängligheten till offentliga verksamheter för rullstolsburna personer presenteras i tre olika delar. Två delar grundar sig på observationer och en del grundar sig på intervjun.

5.1. Tillgänglighet till stadens offentliga verksamheter, ett objektivt perspektiv

Resultatet visar att många av de undersökta verksamheterna, uppfyller ett stort antal punkter i checklistan vilket innebär att tillgängligheten till stadens offentliga verksamheter, övergripande är god (se tabell 3).

Tabell 3. Översikt av verksamheterna utifrån checklistan

	1	2	3	4	5	6+7	8	
	(Parkering)	**(Gångväg)**	**(Entré)**	**(Dörröppnare)**	**(Entré, tröskel)**	**(Toalett)**	**(Reception/kassa)**	**SUMMA Uppfyllda punkter**
Verksamheter								
Coop Konsum	x	x	x	x	x	x	x	7
ICA Supermarket	x	x	x	x	x	x	x	7
ICA Nära	x	x	x	x	x	x	x	7
Willys	—	x	x	x	x	x	x	6
Arbetsförmedling	x	x	x	x	x	x	x	7
Vårdcentral	x	x	x	x	x	x	x	7
Folktandvård	x	x	x	x	x	x	x	7
Apotek	x	x	x	x	x	—	x	6
Kommunrehabilitering	x	x	x	x	x	x	x	7
Banken*	x	x	x	—	—	—	—	3
Post	x	x	x	x	x	—	x	6
Nöjesbutiken	x	x	x	x	x	—	x	6
Statoil	x	x	x	x	x	—	x	6
Bibliotek	x	x	x	x	x	x	x	7
Svenska Kyrkan*	x	x	x	x	—	x	x	6
Enheten för funktionshindrade*	x	x	x	—	x	x	x	6
Social och kommunförvaltning*	—	x	x	x	x	x	x	6
SUMMA procent	88%	100%	100%	88%	88%	70%	94%	

***** = Byggnad av kulturhistoriskt värde
X = Uppfyller checklistans krav
— = Brister i checklistans krav

Vid kartläggningen av verksamheter och byggnader, framkommer det att byggnader av kulturhistoriskt värde i större utsträckning brister i sin tillgänglighet, jämfört med nyare byggnader. Anpassningar av tillgängligheten i de gamla byggnaderna har gjorts i stor utsträckning, men kartläggningen visar att det inte är tillräckligt. I dagsläget kan inte en person med rörelsenedsättning, självständigt utföra alla aktiviteter som är kopplade till verksamheter som befinner sig i gamla byggnader p.g.a. den bristfälliga tillgängligheten. För att alla aktiviteter ska kunna utföras behöver en person med rörelsenedsättning assistans.

5.2. Tillgänglighet vid sociala aktiviteter, ett rullstolsanvändarperspektiv
Resultatet grundat på noteringar gjorda utöver checklistans punkter utifrån ett rullstolsanvändarperspektiv, visar vilka hinder i miljön som påverkar de olika sociala aktiviteterna.

Att ”***handla mat***”, inkluderar fyra olika verksamheter i staden. Aktiviteten kunde utföras utan hinder i miljön. Ett enkelt avhjälpt hinder stöttes på, men det påverkade inte aktiviteten i sig, utan fanns i anslutning till en toalett vid en av verksamheten. Även aktiviteten ”***Inhämta/utbyta olika sorters information/paketärenden***” involverade fyra verksamheter med god tillgänglighet. Det enda som uppmärksammades var att en dörröppnare var svår att uppmärksamma p.g.a. dess placering.

För personer som sitter i rullstol och behöver ”***besöka sjukvård/hälsovård***” kan detta göras utan att stöta på några hinder i miljön. Aktiviteten inkluderar fyra verksamheter med hög grad av tillgänglighet. Samma sak gäller för aktiviteten ”***söka arbete***”, eftersom arbetsförmedlingens lokaler hade god tillgänglighet. Det som i övrigt noterades var en trasig dörröppnare.

Byggnaden där Svenska Kyrkan befinner sig, hade en separat ingång för personer med nedsatt rörelseförmåga. Hit blir dessa personer hänvisade om de vill delta i ”***kulturella traditioner***”, som ex. bröllop, dop, luciafirande m.m. Rampen vid ingången var brant och dörröppnaren satt placerad mitt i rampen. Detta medförde att den var svår att uppmärksamma och en person i en manuell rullstol, måste först stanna mitt i rampen och låsa stolen för att sedan kunna trycka på dörröppnaren. Byggnaden var tillgänglig men kräver körskicklighet och god uppmärksamhetsförmåga för att vara tillgänglig för en rullstolsburen person.

Om en individ som har nedsatt rörelseförmåga vill kunna ”***betala räkningar/sköta bankärenden***” finns ett flertal hinder i den fysiska miljön. Vid entrédörren fanns en hänvisning om handikappentré på baksidan av byggnaden. Vid denna entré fanns en ringklocka för att kunna påkalla uppmärksamhet och bli insläppt. Innanför dörren finns en trapphiss upp till första våningen. När trappan är passerad finns en tung dörr med tröskel och utan dörröppnare. Där är assistans nödvändig för att kunna komma in i själva banklokalen. Kontantkassan var tillgänglig men disken var hög och avsedd för stående personer. Rådgivningsavdelningen, som befann sig i andra delen av banklokalen, var upphöjd. För att komma dit behövde två trappsteg forceras, vilket gör denna del otillgänglig för en person i rullstol.
För en person med nedsatt rörelseförmåga innebär detta att aktiviteten inte kan utföras helt självständigt, byggnaden är inte tillgänglig.

Den sista aktiviteten ”***rådgivning i samband med sociala ärenden***” involverar två olika verksamheter. Byggnaden som den ena verksamheten befann sig i, var tillgänglig för personer med nedsatt rörelseförmåga. Entrédörren var dock smal och det gick precis att komma in med

en rullstol. Receptionsdisken var väldigt högt placerad och det är omöjligt för en rullstolsburen person att ha ögonkontakt med receptionisten. Byggnaden är tillgänglig. Behöver individen besöka den andra verksamheten är det flera fysiska hinder den kommer att stöta på. Entrédörren befann sig ovanför en lång trappa och det saknades hänvisning till någon alternativ ingång. På baksidan fanns dock en handikappentré, men även här måste uppmärksamhet påkallas via en ringklocka för att kunna bli insläppt. Innanför entrédörren fanns en hiss som möjliggjorde förflyttning mellan byggnadens olika våningsplan. På våningsplan ett, där receptionen var belägen, måste en dörr med hög tröskel och utan dörröppnare, passeras innan receptionen kan nås.
För en person med nedsatt rörelseförmåga innebär detta att aktiviteten inte kan utföras helt självständigt, byggnaden är inte tillgänglig.

5.3. Stadens arbete för tillgänglighet

Informanten är stadsarkitekt och besitter kunskap och information om tillgängligheten i den aktuella staden. Han har arbetat på den aktuella myndigheten i sex år med arbetsuppgifter som myndighetsutövning vid bygglov, beställningsuppdrag vid fysisk planering, bostadsanpassningar samt olika utredningar. Enligt honom är tillgängligheten ett av de absolut främsta målen som myndigheten arbetar med.

5.3.1. Styrande faktorer

Vid godkännande av bygglov är utgångspunkten PBL. Här blir det ibland vissa konflikter gällande tillgängligheten och PBL p.g.a. byggnadsantikvariatiska frågor. Då staden är av riksintresse och har stora kvalitéer p.g.a. sin ålder, uppgav han att detta kan orsaka problem. Andra problem gällande anpassningar av tillgängligheten kan vara ekonomiska begränsningar, personalbrist inom myndigheten eller andra omständigheter.

Stadsarkitekten påpekar också att ett stort ansvar ligger på fastighetsägarna, då det är de har ansvar för att fastigheten är tillgänglig för alla. Vidare berättade han att myndigheten har begärt att få in en åtgärdsplan från alla fastighetsägare som berör de enkla avhjälpta hinder som har upptäckts. Här finns dock vissa meningsskiljaktigheter, då vissa av fastighetsägarna är av en annan mening och inte alls tycker att alla hinder är lätta att avhjälpa. Han menar att det inte finns några riktlinjer gällande vad som är enkla avhjälpta hinder, det är en definitionsfråga, vilket gör att de hinder som påvisats inte alltid avhjälps.

5.3.2. Tillgängligheten idag

Vad gäller att inventera stadens offentliga platser gällande tillgängligheten, berättar stadsarkitekten att de har kommit långt med detta jämfört med andra kommuner i länet.
På kommunens uppdrag har ett handikappråd skapats. Det fungerar som ett rådgivande organ och består av olika ideella föreningar. Han uppgav även att de gjort inventeringar gällande tillgängligheten i staden och resultatet har överlämnats till myndigheten för vidare utredning. Enligt honom har även en inventering gjorts av en byggnadsinspektör för sex år sedan. Denna inventering gällde enkla avhjälpta hinder, vilket innebär åtgärder som inte är för kostsamma för fastighetsägaren. Ombyggnationer och förändringar av lokalen berörs med andra ord inte. Enligt hans uppfattning brister fortfarande staden i sin tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar och ytterligare förbättringar kan göras.

5.3.3. Framtid och utveckling
Enligt kommunens ansvarige tjänsteman, är kommunen styrande vad gäller framtidsplanerna av stadens tillgänglighet. Myndigheten för dock en diskussion med fastighetsägarna om vad som måste åtgärdas och inom vilken tidsram detta kommer att göras.
Han uppgav också att myndigheten har kontinuerlig kontakt med kommunens handikappråd, men det finns ändå ett ständigt behov av nya utredningar. P.g.a. detta i kombination med små resurser, berättade han att de ibland tar hjälp av högskola och universitet för att utföra de utredningar som efterfrågas. Kommunen får ibland även in förslag från allmänheten gällande förändringar och förbättringar som de anser vara nödvändiga. Som avslutning betonade han att tillgängligheten samt energifrågor är de största och främsta frågorna myndigheten arbetar med.

6. Diskussion
6.1. Resultatdiskussion
Syftet med vår studie var att kartlägga tillgängligheten till offentliga verksamheter i en äldre småstad, för personer i aktivrullstol. Resultatet visar att kommunen har utfört anpassningar gällande tillgängligheten i staden, men det finns ett ytterligare behov av anpassningar. Studien visar också att byggnaderna med störst brister gällande tillgängligheten, är de som är av kulturhistoriskt värde. Det innebär att det råder en konflikt gentemot PBL då flera av de verksamheter vi undersökt befinner sig i äldre byggnader. Enligt PBL (1) 8 kap, 1§ 3, ska alla offentliga byggnader vara tillgängliga för personer med någon typ av funktionsnedsättning. Tillgänglighet innebär att alla individer, ska kunna ta sig in och ut ur byggnaden självständigt, oavsett funktionsnedsättning. Samtidigt säger samma kapitel 17§, att äldre byggnader inte får ändras hur som helst. Enligt SoL (16) 5 kap. 7§, ska socialnämnden arbeta för att personer med funktionsnedsättningar ska kunna delta i samhällets gemenskap och leva som alla andra. 3 kap. 2§ samma lag säger också att de ska arbeta för att offentliga lokaler ska utformas så de blir lätt tillgängliga för alla.

Vi kan se att anpassningar av dessa äldre byggnader har gjorts i stor utsträckning, men p.g.a. byggnadernas utformning och i kombination med verksamheternas eventuella säkerhetspolicy, kan de inte göras tillgängliga fullt ut för exempelvis personer med rörelsenedsättning.

Två av de undersökta verksamheterna har en säkerhetspolicy som innebär att de inte kan ha två ingångar öppna samtidigt p.g.a. personalsäkerhet och risk för rånöverfall. Idag måste personer som förflyttar sig med hjälp av rullstol, bli insläppta via en dörr på baksidan, vilket enligt Iwarsson (9) inte förespråkar delaktighet. Personer som drabbas av detta kan känna sig diskriminerade och marginaliserade. Socialt utanförskap är ett vanligt problem som personer med funktionsnedsättning ofta får kämpa med (33). Vi upplevde, under observationen, att det inte alls kändes bra att bli hänvisad bort från huvudentrén. Det kändes som ett utpekande och att man särskildes från mängden, det kändes inte etiskt korrekt att behöva gå in via ”bakdörren”. Detta problem skulle kunna lösas genom att flytta verksamheterna till andra lokaler där även personer med rörelsenedsättning kan använda huvudentrén eller att handikappentrén görs om till huvudentré.

Alla individer i samhället har rätt att fungera självständigt (23), vilket är ett mål som kan uppnås först när hela samhället når en nivå av tillräcklig tillgänglighet (21). I Sverige är ca 40 % av befolkningen mer eller mindre beroende av anpassningar för tillgänglighet p.g.a. olika funktionsnedsättningar eller hälsoproblem (21). Detta innebär att verksamheter som befinner sig i äldre byggnader som inte kan anpassas fullt ut, riskerar att utestänga stora delar av sin

kundkrets. En studie (9) visar att personer med någon typ av funktionsnedsättning, om möjligt, väljer att vända sig till verksamheter de kan besöka självständigt. För att besöka verksamheter som kräver assistans krävs det också tid och planering, vilket leder till att de inte kan besökas impulsmässigt i samma utsträckning som de tillgängliga verksamheterna (9).

Att offentliga verksamheter har en begränsad tillgänglighet kan påverka personer med funktionsnedsättning i hela deras sociala kontext. Ett funktionshinder beror inte enbart på individens hälsa och fysiska förmåga, utan en stor del beror på att samhället brister i de resurser som är nödvändiga för att individen ska kunna fungera fullt ut (34). Enligt Law (13), innebär att kunna fungera och vara delaktig i samhället, till stor del om valmöjligheter och friheten att själv kunna välja de aktiviteter som är viktigast. Eftersom meningsfulla aktiviteter i hög grad är individuella, är inte alla individer i behov av att besöka de offentliga verksamheterna. Idag används internetbaserade tjänster, självbetjäningsautomater samt tjänster via telefon i stor utsträckning (21), vilket innebär att flera av de undersökta aktiviteterna, kan utföras utan att besöka verksamhetens lokaler. Trots detta anser vi att verksamheterna bör vara tillgängliga för alla, eftersom att individen ska ha full valfrihet och själv kunna välja hur aktiviteten ska utföras beroende på de individuella intressen och behov som finns. Behov och aktiviteter varierar beroende på individens roller och omgivande miljö. Ålder, intressen och kultur är också starka påverkande faktorer (13).

Enligt CMOP (6), anses deltagande i meningsfulla aktiviteter, öka möjligheten för individens självständighet. Om individen begränsas i sina val av aktiviteter, kan detta leda till sämre hälsa och välmående samt till färre sociala relationer (13). Hur personer med funktionsnedsättning som bor i en stad med äldre byggnader, som enligt lagen inte kan anpassas fullt ut, upplever detta sociala utanförskap, tror vi kan variera beroende på personernas roller och aktivitetsmönster.
Enligt uppgift från Centrum För Hjälpmedel (CFH), fanns det i april 2013, endast 7 personer som förflyttar sig med hjälp av en aktivrullstol i den stad som kartläggningen berör. Utifrån den informationen, är vår misstanke att målgruppen inte föredrar att bosätta sig i denna stad om det finns andra valmöjligheter. Detta kan bero på att staden, med sina gamla byggnader, kan ge ett intryck av att ha sämre tillgänglighet än vad den faktiskt har.

Myndigheten som ansvarar för stadens tillgänglighet, arbetar kontinuerligt med förbättringar för att göra staden mer tillgänglig. Det finns dock en problematik här då det är en kulturstad med riksintresse som till stor del är beroende av turism. Skulle staden förändras i alltför stor utsträckning, skulle den kunna förlora sin identitet och därmed också lida en stor ekonomisk förlust. Kommunens och fastighetsägarnas ekonomi, styr i stort sett allt gällande åtgärder för att förbättra tillgängligheten, oavsett om det är offentlig- eller privat sektor. År 2003 lades allt ansvar gällande tillgänglighetsåtgärder på fastighetsägare, näringsidkare och verksamheter. Detta öppnade upp argument som bristande ekonomiska resurser vilket har lett till stora meningsskiljaktigheter i ansvarsfrågan gällande tillgängligheten (21).
Myndighetens ansvarige tjänsteman var medveten om flertalet brister i staden, men p.g.a. att det är den enskilda fastighetsägaren som bär det faktiska ansvaret, kan myndigheten inte göra mer. Både kommunen och de privata fastighetsägarna är väldigt beroende och styrda av det starkaste styrmedlet, vilket är de ekonomiska resurserna (21).

Är det då så att alla verksamheter faktiskt inte kan göras helt tillgängliga för alla? Det vi menar med fullständigt tillgängligt, är att en individ ska kunna komma in och ut ur lokalen, samt utföra sina ärenden helt självständigt. Denna mening har framkommit genom innehållet i PBL (1), samt en undersökning om tillgänglighet av Iwarsson (23).

Både i PBL (1) och i Regeringens förslag på Nationella mål (18), står det att alla byggnader skall göras fullständigt tillgängliga för alla medborgare, men även att kulturmässiga värden måste beaktas. Det är ekonomi och individuella bedömningar som styr, vilket gör att förändringar utförs i olika stor utsträckning på olika platser i landet.
År 2000 slog Regeringen fast att samhället skulle vara tillgängligt och användbart för alla senast inom 15 år (18). Idag är det mindre än tre år kvar till kraven ska vara uppfyllda, men kartläggningen visar att det fortfarande finns stora brister i samhället. Detta kan bero på oklara riktlinjer, oklar ansvarsfördelning samt bristande kontroll (21), argument som flera gånger uppkom under vår undersökning och som blev bekräftat av kommunens ansvarige tjänsteman.

Trots detta, har den undersökta staden, kommit långt i sitt tillgänglighetsarbete. Verksamheterna som befinner sig i svårtillgängliga lokaler har i stor utsträckning hittat alternativa lösningar på tillgänglighetsproblemen. Personer som har en rörelsenedsättning kan utföra alla de sociala aktiviteter som är nödvändiga för att klara sig i samhället, men vissa kan inte utföras på samma sätt som för en person utan rörelsenedsättning. Några aktiviteter kräver till och med assistans av annan person, för att kunna utföras.

I tidigare forskning som gjorts inom vårt undersökningsområde finns resultat som har likhet med denna studie. Enligt Fänges studie (9), där hon intervjuat 33 ungdomar med funktionsnedsättning, visade det sig att majoriteten av ungdomarna i undersökningen, behövde någon typ av assistans när de besökte offentliga platser p.g.a. olika hinder i miljön. Precis som vår studie, utfördes även denna studie i en äldre stad men med ca 30,000 invånare. Även andra likheter finns, såsom att rullstolsburna personer ibland hänvisas till separata ingångar på baksidan av byggnaderna samt att detta kan resultera i en marginalisering och ett utanförskap för dessa personer.
I ytterligare en studie (22) har man observerat och följt upp flera olika offentliga verksamheter i en stad med byggnader av varierande ålder. Man inventerade fem olika lokaler för att få fram fysiska hinder i miljön och sedan överlämnat informationen till byggnadernas fastighetsägare. Efter 18 månader gjordes en uppföljning på hur många av de uppkomna hindren som har åtgärdats. Det visade sig att de flesta inte hade åtgärdats och här ses en tydlig likhet med resultatet i vår studie. Stadsarkitekten vi intervjuade berättade om en inventering som gjorts i den aktuella staden. Denna inventering resulterade i att fastighetsägarna fick möjlighet att åtgärda framkomna brister inom en viss tidsram. Senare inventeringar har visat att alla hinder ej har åtgärdats.
En tredje studie (23), en litteraturstudie, berör tillgänglighet och användbarhet i en relation mellan den enskilda individen och den omkringliggande miljön. Studien visar att tillgänglighet är ett relativt koncept och en relation mellan individen och den omkringliggande miljön. Här har vi kommit fram till samma sak, då alla individer är olika och väljer att utnyttja olika typer av miljöer beroende på uppväxt, erfarenheter, roller och intressen. Iwarssons studie (23) visar också att tillgänglighet är grunden till användbarhet, vilket innebär att varje enskild individ ska kunna röra sig, vara i och använda omgivningen med samma förutsättningar. Även detta är något vi kommit fram till i vår studie, då en byggnad inte kan anses fullständigt tillgänglig om en person inte kan ta sig in eller ut på egen hand.

6.2. Metoddiskussion

Checklistan som valdes (26) var bra då den täcker det område studien hade för avsikt att undersöka. Anledningen till att den begränsades var för att den, i hela sin omfattning, tog upp andra områden som för studien var helt irrelevanta, ex. syn- och hörselnedsättningar samt allergier. Det som är positivt med checklistan är att den utgår ifrån PBL (1), vilket också styr hur de offentliga verksamheternas fysiska miljö, i den aktuella staden, ska utformas.

Checklistan är också utformad av HandiSam, vilken är en myndighet som arbetar för att uppnå ett jämlikt samhälle för alla oavsett funktionsförmåga. Myndigheten har även arbetat fram riktlinjer (35) för hur verksamheter, lokaler och information ska göras tillgängliga. Med denna bakgrund för checklistans utformning, anser vi att checklistan i sin helhet har hög reliabilitet. Dock går det inte att uttala sig om reliabiliteten för den specifika delen av checklistan vi använt oss av. Vad gäller checklistan och dess åtta punkter, var den omfattande och fick med alla relevanta områden. Gällande tillägget av fritext i checklistan, kan dess reliabilitet inte bedömas, då detta är subjektiva bedömningar som gjorts av författarna. Checklistan i sin helhet anser vi har hög validitet, men den del vi valt att använda oss av, kan inte validiteten bedömas på. Dock var det tillgängligheten till offentliga verksamheter som skulle undersökas och detta besvarades genom att endast en del av checklistan användes.

Vid urvalet av verksamheter, var det svårt att hitta en bra urvalsmetod.
Det var problematiskt att hitta bra exkluderings- och inkluderingskriterier, men när de specifika aktiviteter som skulle vara vår utgångspunkt hade valts ut, blev det lättare. Det framkom då en tydligare koppling mellan dessa aktiviteter och specifika de verksamheterna. Gällande urvalet av intervjuperson tycker vi, att genom att kontakta den berörda kommunen och informera om syftet med undersökningen, att hänvisningarna gick till helt rätt person.

Vid insamlingen av data, grundad på observationer, gjordes ett val att inte enbart observera utan även prova med en rullstol. Detta för att få flera perspektiv vid undersökningen. Flera gånger visade det sig att den ena av oss upptäckte saker som den andra missade p.g.a. de olika synvinklarna. Något som kan vara negativt med observationsmetoden är att den som tog sig fram i rullstol, faktiskt inte är van vid att förflytta sig på det sättet. Om en person som är van vid att förflytta sig i rullstol hade testat tillgängligheten, hade kanske vissa saker inte uppfattats som hinder p.g.a. manövreringsskickligheten av rullstolen. Detta har det förts en diskussion om, vidare om en rullstolsburen person skulle kontaktats och som hade kunna hjälpt till vid observationen samt att eventuellt ha intervjuat denne person efteråt. Vi ansåg dock att det kan komma att bli vissa svårigheter i att presentera resultaten på ett bra sätt med en observation och en intervju med subjektperspektiv. Studien skulle då få en helt annan vinkling som inte skulle stämma överens med studiens syfte.
Gällande dataanalysen, var det positivt att inga slutsatser gällande resultatet dragits på förhand. Det som framkom vid observationerna var konkret och kunde enkelt överföras till tabeller och diagram. Genom att markera ut byggnader med kulturhistoriskt värde, kunde vi se förhållandet mellan gamla byggnader och dess tillgänglighet. Eftersom ingen av byggnaderna med kulturhistoriskt värde, uppfyllde alla punkter på checklistan, anser vi att det finns ett förhållande mellan äldre kulturbyggnader och bristande tillgänglighet.

Intervjumetoden som valdes var väl anpassad till vårt syfte. Informanten kände sig även trygg med att den utfördes i, för honom, en välkänd miljö. Det som var bra var också att informanten i förväg fick veta vilka ämnesområden som tänkte beröras, men de fullständiga frågorna framgick inte. Hade frågorna presenteras rakt av, hade han i förtid kunnat ta fram svar och intervjun hade kunnat bli kort och inramad. Nu blev det en mer diskuterande intervju och även annan information, som ej berördes i frågorna, framkom.
Det som var negativt var att båda författarna är oerfarna intervjuare och detta kan ha medfört att intervjupersonen tog upp en hel del, för oss, irrelevant information.
Analysen av intervjun utgick ifrån metoden kvalitativ innehållsanalys (31), vilket gav en bra utgångspunkt då vi var medvetna om att materialet skulle komma att tolkas samt att ingen bakomliggande teorianknytning fanns. Dock var bearbetningen svår p.g.a. att intervjumaterialet inte var så omfattande. De frågor som ställdes besvarades, men det var svårt

att plocka ut konkreta meningsenheter ur materialet. Att sedan dela in dessa i gemensamma kategorier och teman var lite problematiskt och detta tror vi beror på mängden material samt författarnas oerfarenhet.
Vad gäller intervjufrågornas reliabilitet och validitet, kan dessa inte styrka detta med någonting då författarna själva har utformat frågorna och de inte tidigare har testats på någon. Reliabiliteten av intervjubearbetningen, anser vi dock är god, då båda författarna bearbetat materialet och kommit fram till samma resultat.

6.3. Slutsats

Vår slutsats är att stadens offentliga lokaler i väldigt stor utsträckning är tillgängliga för personer som förflyttar sig självständigt med en aktivrullstol, men inte fullt ut. Det är inte självklart att man kan ta sig in och ut ur alla byggnader helt på egen hand om man inte kan gå och ett visst beroende av personer i omgivningen finns.
Det finns ett samband mellan byggnader av kulturhistoriskt värde och bristande tillgänglighet. Den ansvariga myndigheten prioriterar tillgänglighetsfrågan högt och det finns ett ständigt behov av utredningar gällande stadens tillgänglighet, trots att mycket redan har gjorts. Ansvarsfördelningen gällande utförandet av anpassningar är oklart, vilket kan leda till att vissa anpassningar av miljön inte utförs alls.

Resultatet av vår studie är inte generaliseringsbart till andra äldre städer, då alla äldre byggnader är utformade på olika sätt och finns i ett varierande antal. Studien kan dock fungera som inspiration till arbetsterapeuter och andra som är involverade i tillgänglighetsfrågor, till att sträva efter ett samhälle som ger möjlighet till aktivitetsutförande för alla.

Vidare studier skulle behövas, men då ur ett mer subjektivt perspektiv. Hur upplevs tillgängligheten i en äldre småstad och är dessa äldre byggnader stora problem? Eller kan man acceptera att de är otillgängliga för att behålla stadens kulturella värde?

7. Referenser

1. Plan- och bygglag (2010:900). Stockholm: Socialdepartementet

2. Bonikowsky S. et al. Independence: an analysis of a complex and core construct in occupational therapy. British Journal of Occupational Therapy. 2012; 75(4): 188-195

3. Tamaru A, McColl MA, Yamasaki S. Understanding “independence”: Perspectives of occupational therapists. Disability and Rehabilitation. 2007;29(13): 1021-1033

4. James AB. Activities of Daily Living and Instrumental Activities of Daily Living. I: Willard HS, Spackman CS, Crepeau EB, Cohn ES, Schell BAB, red. Willard & Spackman's occupational therapy. 11. uppl. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins; 2009

5. Almqvist L, Eriksson L, Granlund M. Delaktighet i skolaktiviteter – Ett systemteoretiskt perspektiv. I: Gustavsson A, red. Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur; 2004

6. Law M, Polatajko H, Baptiste S, Townsend E. Core Concepts of Occupational Therapy. I: Canadian Association of Occupational Therapists. Enabling occupation: an occupational therapy perspective. Rev. uppl. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists; 2002.

7. Polatajko HJ, Davis J, Stewart D, Cantin N, Amoroso B, Purdie L et al. Specifying the domain of concern: Occupation as core. I: Canadian Association of Occupational Therapists. Enabling occupation II: advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE; 2007.

8. Townsend E, Brintnell S. Context of Ocuupational Therapy. I: Canadian Association of Occupational Therapists. Enabling occupation: an occupational therapy perspective. Rev. uppl. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists; 2002.

9. Fänge A, Iwarsson S, Persson A. Accessibility to the public environmental as perceived by teenagers with functional limitations in a south Swedish town centre. Disability and Rehabilitation. 2002;24(6): 318-326

10. SocialstyrelsenWorld Health Organization. Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa: svensk version av International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Stockholm: Socialstyrelsen; 2003

11. Christiansen CH, Townsend EA. An Introduction to Occupation. I: Christiansen CH, Townsend EA, red. Introduction to occupation: the art and science of living; new multidisciplinary perspectives for understanding human occupation as a central feature of individual experience and social organization. 2:a uppl. Upper Saddle River, NJ: Pearson; 2010

12. Högberg B. ICF – Ett verktyg för hälsa och delaktighet? I: Gustavsson A, red. Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur; 2004

13. Law M. Participation in the occupations of everyday life. The American Journal of Occupational Therapy. 2002;56(6): 640-649

14. Nordenfelt L. Aktivitet, delaktighet och ICF – En vetenskapsteoretisk bakgrund. I: Gustavsson A, red. Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur; 2004

15. Tideman M. Lika som andra – Om delaktighet som likvärdiga levnadsvillkor. I: Gustavsson A, red. Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur; 2004

16. Socialtjänstlag (2001:453). Stockholm: Socialdepartementet

17. Harris F. Conceptual issues in the measurement of participation among wheeled mobility device users. Disability and Rehabilitation: Assistive Technology. 2007;2(3): 137-148

18. Regeringen. Från patient till medborgare: en nationell handlingsplan för handikappolitiken. Stockholm: Riksdagen; 2000

19. Rigby P, Stark S, Letts L, Ringaert L. Physical Environments. I: Willard HS, Spackman CS, Crepeau EB, Cohn ES, Schell BAB, red. Willard & Spackman's occupational therapy. 11. uppl. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins; 2009

20. Dudgeon BJ. Community Integration. I: Willard HS, Spackman CS, Crepeau EB, Cohn ES, Schell BAB, red. Willard & Spackman's occupational therapy. 11. uppl. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins; 2009

21. Müller L. Ett samhälle för alla. Stockholm: Svensk byggtjänst; 2012

22. Iwarsson S, Fänge A, Hovbrandt P, Carlsson G, Wijk U. Occupational Therapy targeting Physical Environmental Barriers in Buildings with Public Facilities. British Journal of Occupational Therapy. 2004;67(1): 29-38

23. Iwarsson S, Ståhl A. Accessibility, usability and universal design – Positioning and definition for concepts describing person-environment relationships. Disability and rehabilitation. 2003;25(2): 57-66

24. Näringslivsregister, Nora kommun; 2013 [besökt:2013-02-26] Tillgänglig från: http://nora.uc.standout.se/

25. Polit DF, Beck CT. Nursing research: generating and assessing evidence for nursing practice. 9:e uppl. Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams & Wilkins; 2012.

26. Myndigheten för handikappolitisk samordning. Hur långt har du kommit i tillgänglighetsarbetet? Checklista för lokaler i pdf-format. 2010. Johanneshov; 2010 [besökt:2013-02-14]
Tillgänglig från: http://www.handisam.se/gor-tillgangligt/Tillgangliga-lokaler/Samlat-material/Checklista-for-lokaler/

27. Handisam - Myndigheten för handikappolitisk samordning. Johanneshov; 2013 [besökt:2013-02-14]
Tillgänglig från: www.handisam.se

28. Pilhammar E. Etnografi. I: Granskär M, Höglund-Nielsen B, editors. Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2012.

29. Kvale S. Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur; 1997.

30. Ejlertsson G. Statistik för hälsovetenskaperna. Lund: Studentlitteratur; 2003.

31. Lundman B, Graneheim U H. Kvalitativ innehållsanalys. I: Granskär M, Höglund-Nielsen B, editors. Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2012.

32. Vetenskapsrådet: Codex-regler och riktlinjer för forskning. Stockholm: Vetenskapsrådet; 2013 [besökt:2013-03-04]
Tillgänglig från: http://www.codex.vr.se

33. Gustavsson A. Inledning. I: Gustavsson A, red. Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur; 2004

34. Björck-Åkesson E, Granlund M. Delaktighet – Ett centralt begrepp i WHO:s klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF). I: Gustavsson A, red. Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur; 2004

35. Handisam - Myndigheten för handikappolitisk samordning. Riv Hindren: Riktlinjer för tillgänglighet 2012. Johanneshov; 2012. [besökt:2013-02-14]
Tillgänglig från: http://www.handisam.se/Publikationer-och-press/Informationsmaterial/Om-Handisam1/Riv-hindren/

Bilaga 1

Checklista

* Vilken verksamhet bedrivs huvudsakligen i byggnaden/lokalen?

……...

		JA	NEJ
1	Finns det parkeringsplats reserverad och skyltad för personer med nedsatt rörelseförmåga inom 25 meter från entrén?		
2	Är gångvägen fram till entrén framkomlig för personer som använder rullstol?		
3	Är entrén i marknivå, eller kompletterad med användbar ramp eller hiss?		
4	Har entrédörren automatisk dörröppnare?		
5	Är dörröppning till entrén fria från tröskel eller har tröskel som är högst 25 mm och avfasad?		
6	Finns det minst en toalett i byggnaden som personer med rullstol kan använda?		
7	Kan man ta sig fram till toaletten utan att passera trappsteg?		
8	Kan man ta sig fram till reception / kassa utan att passera trappsteg?		

Eventuella kommentarer till ovanstående frågor

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat på BMB?
2. Vilket/vilka är dina ansvarsområden?
3. Är det någon mer som delar det ansvaret med dig?
4. Vilken uppfattning har du om tillgängligheten i Nora, gällande personer som sitter i rullstol?
5. I vilken utsträckning har anpassningar av offentliga lokaler gjorts, med utgångspunkt i PBL-lagen?
6. Tycker du att det finns brister, gällande tillgängligheten i offentliga lokaler, idag?
7. Tror du att tillgängligheten ytterligare kan förbättras för rullstolsburna personer?
8. Hur ser framtidsplanerna ut, gällande förbättringar av tillgängligheten av de offentliga lokalerna i Nora?